

Zrinyi Miklós levelei.

„Zrinyi Miklós, a szigetvári hős életére vonatkozó levelek és Okiratok“. A M. T. Akadémia Tört. Bizottsága megbízásából közrebojtja Barabás Samu, II. k. 1554—1602. Bpest, 1899. 8-adr. 752 l. Ára 6 frt.

Az első vaskos kötet a mult évben jelent meg, a folyó év elején már a második vaskos kötet is készen van, épen oly gondos kiadásban, mint az első kötet.

Sok érdekes oklevél volt az első kötetben is, de a másodikban még érdekesebbek vannak. Több tekintetben ki is egészítik az első kötetben levő okleveleket, úgy hogy a ki Zrinyi Miklós életével és működésével meg akar ismerkedni, egyik kötetet a másik nélkül nem használhatja.

A második kötet foglalja magában Szigetvár ostromát és vitéz védelmét; Zrinyi Miklós két végrendeletet, az elsőt, midőn párviadala ment a boszna basával, a másodikat, mielőtt megkezdette volna Szolimán szultán szigetvár ostromát. Mind a két végrendelet jellemzi az író t úgy, a mint legőszintebben gondolkozik.

Az „első rész“-ben XCVII levél van; a második „rész“-ben CCXI, a harmadik „rész“-ben, a pótlékban XLVIII.

Az első részben a levelek mind, kevés kivétellel, Szigetvár ostromával és védelmével foglalkoznak. 1566. augusztus elején kezdi meg Szolimán szultán a vár ostromát. Nagy veszteségek között foly, csak a város falai hét ostromot állottak ki. Zrinyi Miklós a várost csak akkor hagyta oda a töröknek, midőn már maga is védhetetlennek látta.

A vár ellen is folyton újabb és újabb ostromot rendel a szultán. A vár is nyolcz ostromot áll ki. Falait, a benn levő épületekkel összelöyöldözi a török a mesterségesen alkotott töltésekről. Zrinyi Miklós látja, hogy eljött az utolsó óra; díszbe öltözik, legkedvesebb ékszereit, fegyvereit veszi magára és megtörténik az utolsó küzdelem. Zrinyi Miklós mindjárt a küzdelem elején nehéz sebeket kap, lováról leesik, a várórség menekül vissza a várba, Zrinyit is viszik magokkal s itt vesznek el, alig néhány menekül meg közülök. 1566. szeptember 7-én a nagy keresztvény hadseregtől néhány mértföldnyire folyt le ez az utolsó küzdelme a hős vezérnek és a kétezerrel ötszázra apadt várórségnek.

A szultán nem érte meg Szigetvár bevételét, azelőtt három nappal meghalt; de a nagyvezér oly titokban tudta tartani a szultán halálát, hogy még a török seregben sem tudta senki.

Mindezekről eddig is volt a történettel foglalkozóknak tudomásuk, de most kétségbevonhatatlan adatokra lehet hivatkozni.

Zrinyi a várost és várat harmincznyolcz napig védte. Az utolsó napon a nagyvezér, a szultán nevében, a szultán fejére ígérte, hogy szabadon mehetnek, ha feladják a várat. Zrinyi azt izente vissza, hogy

a vár az ő felségéé, s a míg tudja, védelmezi s csak életével együtt hagyja el.

Egész Európa érdekel volt Szigetvár sorsa iránt, nemcsak a magyarok és osztrákok, a magyar király, hanem Francia-, Spanyolországok, Velence, s mindeniknek megvolt a maga külön tudósítója. Természetesen, legpontosabb tudósításai voltak a velencei követnek. Tőle tudta meg a magyar király is, hogy a szultán már szeptember 5-én meghalt, de csak október 29-én.

Zrínyi Miklós testét Musztafa budai basa temettette el, fejét pedig felküldte Miksához Bécsbe, hogy, a mint írja, tisztességet tegyen neki, mert nagyra becsülte.

Zrínyi Miklós halála után megkezdik a követelések behajtását fiaival szemben. Első az özvegy, Zrínyi Miklós második felesége Rosenberg Éva, az első felesége volt Frangepán Katalin. Második feleségének jegyajándékban adott 4000 magyar forintot, végrendeletében hagyott 10000 magyar forintot, de ebbe bele kellett számítani azt a 3000- arany forintot, melyet az előbbi években Joachim, a felesége nagybátyja, Csehország cancelláriusa kezéhez tett le.

1567. július hónap 20-án, Pozsonyban, Miksa király jelenlétében egyeznek ki Rosenberg Vilmos, Rosenberg Éva testvére és meghatalmazottja és Zrínyi György a maga és testvérei nevében, hogy az özvegynek megfizetendő két összeget, együtt 14000 magyar forintot mikor fizesse meg Zrínyi György. Zrínyi György kötelezi magát, hogy 1567. január 1-ig megfizeti az egész összeget, de számítsák bele azt a 3000 arany forintot, a melyet Zrínyi Miklós Joachim cseh kancellár kezéhez tett le, mint jegyajándékot. Az összeg megfizetése alkalmával pedig az özvegy mondjon le minden jogáról Monyorókerék, Veresvár és Csatár várak öt illető részeire.

A pénz megszerzése végett Zrínyi György és testvérei Veresvárt összes hozzá tartozóival és felszerelésével zálogba adják Szécsi Margitnak 1567. szeptember 27-én 8000 magyar forintért, Szécsen. Ugyanezen a napon, ugyancsak Szécsen, Országh Kristóf előtt Zrínyi György és testvérei zálogba adják Megyehidát és Peczelán birtokukat Török Ferencnek 2000 magyar forintért. Mindkét zálogos szerződést úgy kötik, hogy akár ők, akár utódaik, bizonyos idő eltelte után, a pénzt letevén, kiválthassák.

A közölt oklevelek azonban még sok mást is megvilágítanak. Igaz, egy kevés részök eddig is ismeretes volt, de így összeállítva egészen más hatással van az olvasóra, midőn mintegy egymásután folynak el szeme előtt az események. Határozottan meglehet kapni a magyarázatot azoknak az erőszakadásoknak, melyeket nem egyszer Zrínyi Miklós, vagy egyik másik bizalmasabb embere elkövet a szomszéd birtokoson. Annak a területnek a folytonos védelmezésére, mely egy ideig mint horvát bánnak, azután mint a Dunántúli kerület főkapí-

tányának gondjaira volt bízva, még a XVI. elején is sok költségre volt szükség, hogy ha teljesen megvédeni nem is lehet, legalább a pusztításokat meg lehessen torolni. S bizony, a mint az oklevelek bizonyítják, Zrínyi Miklós a császári és királyi pénztárból nem valami pontosan kapta a pénzt. Így történik aztán, hogy erőszakoskodásai miatt nem egyszer vagyon és fővesztésre ítélik s csak az országbíró, Nádasdy János közbelépte menti meg.

Utódainak is sok bajok van, míg atyjok sokszor igen is bonyodalmas csereszereződéseit s más kötelezettségeit lebonyolítják, de a szerencse és ügyességök s kivált atyjok és magok érdemök mindig segítségükre jó.

Kíváncsian várjuk a harmadik kötetet, mert ez a második kötet is csak 1602-ig terjed. Még a költő Zrínyi Miklós hátra van, igaz, hogy erről a korszakról már többet tudunk, de azért nagy előny lenne, ha úgy rendezve állana rendelkezésre, mint a két megjelent kötet anyaga.

Domján István.

Überweg bölcsellettörténete.

Friedrich Überweg's Grundriss der Geschichte der Philosophie. Achte, mit einem Philosophen- und Litteratoren-Register versehene Auflage, bearbeitet und herausgegeben von Dr. Max *Heinze* ord. Prof. der Philosophie an der Universität zu Leipzig. 4 kötet. Berlin (E. S. Mittler & Sohn) 1894—1898. Ára 27 márka.

Überweg bölcsellettörténete előző kiadásaiából sokkal ismeretesebb, mintsem annak behatóbb ismertetésével kellene foglalkoznunk. Csak jelezni kívánjuk a monumentális mű 8-ik kiadásának megjelenését, mely immár egész teljességében forog közkézen. Kiadásainak nagy száma igazolja annak hasznavehetőségét. Hisz bibliographiai teljesség és megbízhatóság tekintetében páratlanul áll e nemben az újabb bölcsellettörténeti irodalomban.

Az előző 7 kiadással szemben a 8-ik 3 kötetről 4-re emelkedett, a mennyiben az átdolgozó, *Heinze* lipcei tanár a Kant utáni bölcseletet egy külön kötetben dolgozta fel. Lázás munkásság folyik Németországban a bölcsellettörténeti irodalom terén, a mit főleg a *Stein*-féle „Archiv für Geschichte der Philosophie“ s a *Vaihinger*-féle „Kantstudien“ speciál-kutatásainak lehet köszönni.

Az I. kötet, mely az ókori görög-római bölcseletet tárgyalja, csak kevés részletknél különbözik az előző 7 kiadástól. Mindössze terjedelmesebb lett az i. v. újabb irodalmi termékek feldolgozása miatt. E téren első rangú mesteri művel ajándékozta meg *Zeller* a tudományos világot.

Már a II. kötet, mely az egyházi atyák s a középkori scholastikusok bölcselét tárgyalja, lényegesen eltér az előző kiadásoktól. *Baumgartner* freiburgi, *Wehofer* római és *Lasson* berlini tanár speciál-studiumai meglátszanak a középkori bölcsélet tárgyalásánál. Az egyes